

5.8. Výchova k občanství

5.8.1. Charakteristika vyučovacího předmětu

Vyučovací předmět **Výchova k občanství** se zaměřuje na vytváření kvalit, které souvisejí s orientací žáků v sociální realitě a s jejich začleňováním do různých společenských vztahů a vazeb. Otevírá cestu k realistickému sebepoznání a poznávání osobnosti druhých lidí a k pochopení vlastního jednání i jednání druhých lidí v kontextu různých životních situací. Seznamuje žáky se vztahy v rodině a širších společenstvích, s hospodářským životem, činností důležitých politických institucí a orgánů a s možnými způsoby zapojení jednotlivců do občanského života. Seznamuje žáky s důležitými společenskými jevy a procesy, které se promítají do každodenního života a mají vliv na utváření společenského klimatu. Zaměřujeme se na utváření pozitivních občanských postojů, rozvíjíme vědomí sounáležitosti k evropské civilizaci tak, aby žák podporoval přijetí hodnot, na nichž je současná demokratická Evropa budována, včetně kolektivní obrany. Důležitou součástí vzdělávání je prevence rasistických, xenofobních a extremistických postojů, výchova k toleranci a respektování lidských práv, k rovnosti mužů a žen a výchova k úctě k přírodnímu a kulturnímu prostředí i k ochraně uměleckých a kulturních hodnot. Tato vzdělávací oblast přispívá také k rozvoji finanční gramotnosti a k osvojení pravidel chování při běžných rizikových situacích i při mimořádných událostech.

Výchova k občanství konfrontuje a porovnává poznatky, dovednosti a zkušenosti z výuky a osobního života žáků s informacemi z dalších zdrojů, dílčí podněty objasňuje, zdůvodňuje a rozšiřuje. Pomáhá utvářet vztahy žáků ke skutečnosti, respektovat a uplatňovat mravní principy a pravidla společenského soužití i mezilidských vztahů a přebírat odpovědnost za vlastní názory, chování a jednání i jejich důsledky. Vede k angažovanosti v řešení problémů spojených s ochranou životního prostředí a k pochopení významu a nezbytnosti udržitelného rozvoje jako pozitivní perspektivy dalšího vývoje lidské společnosti. Seznamuje žáky se vztahy v rodině a širších společenstvích, s hospodářským životem a rozvíjí jejich orientaci ve světě financí. Přibližuje žákům úkoly důležitých politických institucí a orgánů, včetně činnosti armády a ukazuje možné způsoby zapojení jednotlivců do občanského života. Učí žáky respektovat a uplatňovat mravní principy a pravidla společenského soužití a přebírat odpovědnost za vlastní názory, chování a jednání i jejich důsledky. Rozvíjí občanské a právní vědomí žáků, posiluje smysl jednotlivců pro osobní i občanskou odpovědnost a motivuje žáky k aktivní účasti na životě demokratické společnosti.

Cílové zaměření vyučovacího předmětu

Vyučovací předmět *Výchova k občanství* směřuje k utváření a rozvíjení klíčových kompetencí tím, že vede žáka k:

- rozvíjení zájmu o současnost a minulost vlastního národa, utváření vědomí přináležitosti k evropské kultuře;
- rozlišování mýtů a skutečnosti;
- snaze o objektivní posouzení společenských jevů současnosti i minulosti;
- vytváření schopnosti využívat jako zdroj informací různorodé texty společenského i společenskovedního charakteru;
- rozvíjení orientace v mnohotvárnosti historických, sociokulturních, etických, politických, právních a ekonomických faktů tvořících rámec každodenního života; k poznávání a posuzování každodenních situací a událostí ve vzájemných vazbách a širších souvislostech včetně souvislostí mezinárodních a globálních;

- úctě k vlastnímu národu i k jiným národům a etnikům; k rozvíjení respektu ke kulturním či jiným odlišnostem lidí, skupin i různých společenství;
- uplatňování aktivního přístupu k ochraně zdraví, života, majetku při běžných a rizikových i mimořádných událostech i poznávání otázek obrany státu;
- získání orientace v aktuálním dění v ČR, EU a ve světě, k rozvíjení zájmu o veřejné záležitosti;
- utváření vědomí vlastní identity a identity druhých lidí, k rozvíjení realistického sebepoznávání a sebehodnocení, k akceptování vlastní osobnosti i osobnosti druhých lidí;
- orientaci v problematice peněz a cen a k odpovědnému spravování osobního (rodinného) rozpočtu s ohledem na měnící se životní situaci;
- rozpoznávání názorů a postojů ohrožujících lidskou důstojnost nebo odporujících základním principům demokratického soužití; ke zvyšování odolnosti vůči myšlenkové manipulaci;
- uplatňování vhodných prostředků komunikace při vyjadřování vlastních myšlenek, citů, názorů a postojů, k zaujímání a obhajování vlastních postojů a k přiměřenému obhajování svých práv.

Výchova k občanství je povinný vyučovací předmět pro žáky II. stupně ZŠ v 6., 7. a 9. ročníku. Navazuje na základy, které žáci získali ve vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět v 1. – 5. ročníku. Vyučuje se v 1 hodinové týdenní dotaci. Tematický okruh Člověk jako jedinec je přesunut do předmětu člověk a svět práce – 8. ročník, Svět práce.

Zařazená průřezová témata

Vyučovací předmět **Výchova k občanství** zahrnuje všechna průřezová témata.

Z průřezového tématu **Osobnostní a sociální výchova** tématické okruhy Rozvoj schopností poznávání – prolíná celým vzdělávacím oborem; Poznávání lidí; Mezilidské vztahy a Komunikace.

Průřezová témata **Výchova demokratického občana** a **Multikulturní výchova** jsou ve vzdělávacím oboru zahrnuta kromě MV1 celá.

Z průřezového tématu **Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech** jsou zařazeny tématické okruhy Objevujeme Evropu a svět; Jsme Evropané.

Z průřezového tématu **Environmentální výchova** jsou zařazeny tématické okruhy Lidské aktivity a problémy životního prostředí; Vztah člověka k prostředí.

Z průřezového tématu **Mediální výchova** jsou zařazeny tématické okruhy Kritické čtení a vnímání mediálního sdělení; Interpretace vztahu mediálních sdělení a reality; Fungování a vliv médií ve společnosti.

Výchovné a vzdělávací strategie vyučovacího předmětu Výchova k občanství

Kompetence k učení

Společné výchovné a vzdělávací strategie a postupy:	Doporučené realizační formy a metody:
<ul style="list-style-type: none"> • Seznamujeme žáky s plánováním vlastního učení a motivujeme je k celoživotnímu vzdělávání. • Vedeme žáky k účinnému vyhledávání informací z různých informačních zdrojů, k jejich zpracování a využívání. • Směřujeme žáky k zobecňování poznatků. • Klademe důraz na význam vzdělávání pro úspěšný rozvoj žákovy osobnosti. • Pomáháme žákovi k uvědomění si vlastních předností, schopností a dosažených znalostí a dovedností. • Aktivně propojujeme teorii s praxí a opačně. 	<p>výklad vlastní prožitky skupinová práce sebehodnocení, hodnocení druhých čtení s porozuměním práce s textem společně tvořené výpisky problémové vyučování třídění a přiřazování termínů</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Motivujeme žáka k dosažení co nejlepších výsledků. 	<p>stanovení dílčích problémů samostatný výklad</p>

Kompetence k řešení problémů

Společné výchovné a vzdělávací strategie a postupy:	Doporučené realizační formy a metody:
<ul style="list-style-type: none"> • Vedeme žáky ke vnímání problémové situace. • Směřujeme k řešení těchto situací s cílem umět rozpoznat problém, jeho příčiny a na základě analýzy určit řešení. • Vštěpujeme, že případným nezdarem práce nekončí. • Motivujeme k vytrvalosti a následnému dořešení problému. • Vedeme k uvědomění si vlastních pracovních pokroků. • Rozvíjíme kritické myšlení a vedeme žáky k obhajobě a zodpovědnosti za svá rozhodnutí. 	<p>problémový výklad hraní rolí řízený rozhovor učení prožitkem skupinová práce referáty prezentace diskuse skupinové hodnocení, sebehodnocení</p>

Kompetence komunikativní

Společné výchovné a vzdělávací strategie a postupy:	Doporučené realizační formy a metody:
<ul style="list-style-type: none">• Vedeme žáky, aby se dorozumívali kultivovaně, výstižně, srozumitelně a jazykovými prostředky vhodnými pro danou komunikační oblast (v ústním i písemném projevu).• Učíme žáky vnímat a chápat různá jazyková sdělení a vhodně na ně reagovat.• Učíme je formulovat a konkretizovat určitý problém (názor).• Rozvíjíme schopnost žáků mluvit a rozhodovat se na základě získané informace vztahující se k nejrůznějším situacím, analyzovat je a kriticky posoudit jejich obsah.• Zapojujeme žáky do diskuse, kde mohou vyjádřit svůj názor, obhajovat ho a dokládat vhodnými argumenty.• Vedeme žáky k porozumění různým typům textů, obrazových materiálů a běžně užívaných gest.• Podporujeme samostatné vyhledávání informací žáky v knihovně a v dalších informačních zdrojích.• Podněcujeme žáky, aby o informacích přemýšleli, třídili je, rozlišovali podstatné od nepodstatného, zdůvodňovali svá rozhodnutí a vyvozovali závěry se záměrem rozvíjet jejich kolektivní a společenské vědomí.• Učíme žáky orientovat se ve světě informací, tvořivě s nimi pracovat a využívat je v dalším vzdělávání a praktickém životě.• Vedeme žáky k rozlišování subjektivnosti a objektivnosti sdělení.• Vedeme žáky k chápání funkce televize a ostatních médií, naučíme je orientovat se v jejich mnohostranné nabídce z hlediska kvality a významu pro vlastní život.• Podněcujeme žáky k aktivní spolupráci při různých akcích.	dialog diskuse práce s textem referát

Kompetence sociální a personální

Společné výchovné a vzdělávací strategie a postupy:	Doporučené realizační formy a metody:
<ul style="list-style-type: none">• Směřujeme žáky ke spolupráci v týmu, učíme je organizovat práci v různě velkých skupinách a zároveň přijímat různé skupinové role.• Trpělivě a nenásilně rozvíjíme potřebu sociálního učení se s cílem vytvořit si osobní morální kodex s ohledem na silné a slabé stránky žákovy osobnosti.• Využíváme každé situace k rozvoji kladných charakterových vlastností žáka.• Usilujeme o pochopení nutnosti rozvoje kreativity vzhledem k možnostem profesního zařazení.• Podporujeme spolupráci.• Vedeme žáky k využívání zkušeností druhých a navazování na již známé poznatky a prožitky.• Pomocí kladné motivace usnadňujeme utváření pozitivních postojů a návyků v souladu se zdravým rozvojem osobnosti.• Citlivě usměrňujeme a rozvíjíme projevy zdravých ambicí.• Vedeme k přijímání společenských rolí, a tím uvědomování si svého platného zařazení do společnosti.	skupinová práce hraní rolí řízený i volný dialog diskuse problémová výuka učení prožitkem sebereflexe forma kladného hodnocení (odměňování) sebehodnocení prezentace řešení problémů a konfliktů rolí

Kompetence občanské

Společné výchovné a vzdělávací strategie a postupy:	Doporučené realizační formy a metody:
<ul style="list-style-type: none">• Vedeme žáky k umění naslouchat a vyjádřit svůj názor (jako jednotlivce, jako skupina).• Učíme žáky vhodně (slušnou formou) argumentovat a tolerovat názory druhých.• Učíme je respektovat ostatní (jiná kultura, jiné náboženství, starší, postižení apod.).• Vedeme žáky k odmítání násilí.• Poskytujeme informace o řešení problémových situací (kde hledat pomoc, zdravé sebevědomí, asertivita).• Vedeme žáky ke znalosti svých práv a povinností (Mezinárodní úmluva o právech dětí) ve škole (Školní řád) i mimo školu.• Vedeme žáky ke znalosti a důslednému dodržování pravidel slušného chování a základních morálních principů.• Vedeme žáky k odpovědnosti za své chování a jednání.• Rozvíjíme schopnost žáků rozpoznat vážnost situace a adekvátně se rozhodovat.• Učíme každého žáka jednat zodpovědně.• Seznamujeme žáky se základními tradicemi.• Vychováváme žáky k vlastenectví, ke vztahu k regionu.• Učíme žáky vážit si kulturního a historického dědictví.• Vedeme žáky k aktivnímu spoluvytváření kulturního prostředí školy a obce.• Vedeme žáky ke kladnému vztahu a k ochraně životního prostředí.• Vedeme žáky k odpovědnosti za zdraví své i ostatních.	<p>diskuse rozhovor dramatizace řešení modelových, problémových situací situační hry tvorba pravidel třídy problémový výklad</p>

Kompetence pracovní

Společné výchovné a vzdělávací strategie a postupy:	Doporučené realizační formy a metody:
<ul style="list-style-type: none"> • Dbáme na dodržování zásad bezpečné práce a ochrany zdraví. • Při výuce vytváříme podnětné a tvořivé pracovní prostředí, žáky vedeme k adaptaci na nové pracovní podmínky. • Zapojujeme žáky do vytváření kritérií pro hodnocení. • Vedeme žáky nejen k ochraně svého zdraví, ale i zdraví druhých a k šetrnému přístupu k životnímu prostředí. • Vedeme žáky k pozitivnímu vztahu k práci. Vždy pochválíme nejen kvalitně odvedenou práci, ale i snahu a píli. • Vedeme žáky k vyhledávání a třídění informací, jejich propojení a využití v jednotlivých oborech lidské činnosti. • Učíme žáky vyhodnocovat získané informace s ohledem na jejich budoucí profesní zaměření. • Nabídkou volitelných předmětů pomáháme žákům nejen rozvíjet jejich zájmy, ale usnadňujeme i výběr jejich budoucí profesní orientace. • Vedeme žáky k objektivnímu sebehodnocení a posuzování svých reálných možností. • Předkládáme žákům dostatek informací o základních činnostech potřebných k uskutečnění podnikatelského záměru a k jeho realizaci. • Učíme je stanovit si cíl, pojmenovat jej a rozfázovat postup k jeho dosažení. • Upozorňujeme na možná rizika podnikání. • Vedeme žáky k samostatnému hledání informačních zdrojů. 	<p>instruktáž, výklad vlastní podíl žáků na vytváření pravidel (přebírání role učitele) výklad reproduktivní metoda prezentace vlastní práce dramatizace diagnostika vlastních schopností sociometrické dotazníky práce s tiskem, internetem dramatizace</p>

5.8.2. Vzdělávací obsah vyučovacího předmětu Výchova k občanství 6. ročník

Očekávané výstupy RVP ZV	Konkrétní školní výstupy	Učivo	mezipředmětové vztahy, průřezová témata
ČLOVĚK VE SPOLEČNOSTI			
<p>Žák:</p> <ul style="list-style-type: none"> posoudí a na příkladech doloží přínos spolupráce lidí při řešení konkrétních úkolů a dosahování některých cílů v rodině, ve škole, v obci 	<p>Žák:</p> <ul style="list-style-type: none"> vysvětlí, jaký význam má základní vzdělání pro jeho vlastní vývoj a budoucí život v dospělosti na příkladech popíše zásady racionální přípravy na vyučování objasní význam spolupráce při řešení problémů a dosahování cílů v rodině, ve škole, v obci vysvětlí, proč je třeba své chování a jednání ve škole podřizovat školnímu řádu a z něj vyplývajícím pravidlům 	<ul style="list-style-type: none"> naše škola: život ve škole, rodině a obci, práva a povinnosti, význam a činnost žákovské samosprávy, společná a společenská pravidla a normy; vklad vzdělání pro život 	<p>OSV 6: Vzájemné poznávání se ve skupině/třídě</p>
<ul style="list-style-type: none"> zdůvodní nepřijatelnost vandalského chování a aktivně proti němu vystupuje 	<ul style="list-style-type: none"> rozlišuje, které projevy chování jednotlivce můžeme považovat za společensky (kulturně) vhodné a které nikoliv rozezná vhodné a nevhodné způsoby využívání volného času 	<ul style="list-style-type: none"> naše obec, region, kraj: ochrana kulturních památek, přírodních objektů a majetku chování člověka v každodenním životě, ve společnosti lidská setkání: přirozené a sociální rozdíly mezi lidmi, rovnost a nerovnost, rovné postavení mužů a žen; lidská solidarita, pomoc lidem v nouzi, potřební lidé ve společnosti 	<p>OSV 7: Vztahy a naše skupina/třída (práce s přirozenou dynamikou dané třídy jako sociální skupiny)</p> <p>VDO 1</p> <p>EV 3: Ochrana přírody a kulturních památek</p>
<ul style="list-style-type: none"> uplatňuje vhodné způsoby chování a komunikace v různých životních situacích, případné neshody či konflikty s druhými lidmi řeší nenásilným způsobem 	<ul style="list-style-type: none"> na příkladech správně rozlišuje projevy nepřiměřeného chování a porušování společenských norem, popíše a objasní možné důsledky nedodržování společenských norem navrhne řešení konfliktní situace 		

Očekávané výstupy RVP ZV	Konkrétní školní výstupy	Učivo	mezipředmětové vztahy, průřezová témata
<ul style="list-style-type: none"> zhodnotí a na příkladech doloží význam vzájemné solidarity mezi lidmi, vyjádří své možnosti, jak může v případě potřeby pomáhat lidem v nouzi a jak pomoci v situacích ohrožení a obrany státu 	<ul style="list-style-type: none"> rozpozná, v jakých společenských vztazích je osobně začleněn a jaké sociální role pro něj z těchto vztahů vyplývají 	<ul style="list-style-type: none"> vztahy mezi lidmi: osobní a neosobní vztahy, mezilidská komunikace; konflikty v mezilidských vztazích 	
<ul style="list-style-type: none"> objasní účel důležitých symbolů našeho státu a způsoby jejich používání 	<ul style="list-style-type: none"> vysvětlí a zdůvodní, jaký význam mají symboly suverenity státu, vyjmenuje a popíše symboly suverenity ČR vyhledá příklady nejvýznamnějších míst, památek, událostí, osobností a zvyklostí regionu, ČR i českého národa popíše nejdůležitější regionální i národní zvyklosti i obyčeje a národní svátky v průběhu roku a zdůvodní, proč je slavíme vyjádří, co nás navzájem spojuje v národ objasní, proč je třeba respektovat jiné národy a národnosti, vyloží význam věty "cizí země – vlast jiného národa" 	<ul style="list-style-type: none"> naše vlast: pojem vlasti a vlastenectví; zajímavá a památná místa, co nás proslavilo, významné osobnosti; státní symboly, státní svátky, významné dny naše obec, region, kraj: důležité instituce, zajímavá a památná místa, významní rodáci, místní tradice 	
<ul style="list-style-type: none"> zhodnotí nabídku kulturních institucí a cíleně z ní vybírá akce, které ho zajímají 	<ul style="list-style-type: none"> popíše kulturní život a kulturní instituce svého bydliště (regionu) a uvede, které nabízené aktivity může využít k realizaci svých zájmů zjistí příklady místních tradic a zdůvodní, proč je dobré je udržovat pojmenuje příklady nejvýznamnějších kulturních tradic své rodiny v průběhu roku, vysvětlí, jaký význam má pro 	<ul style="list-style-type: none"> naše obec, region, kraj: památná místa, významní rodáci, místní tradice 	

Očekávané výstupy RVP ZV	Konkrétní školní výstupy	Učivo	mezipředmětové vztahy, průřezová témata
	jednotlivce i pro společnost jejich udržování		
ČLOVĚK, STÁT A PRÁVO			
<ul style="list-style-type: none"> objasní výhody demokratického způsobu řízení státu pro každodenní život občanů 	<ul style="list-style-type: none"> vysvětlí význam základních státoprávních pojmů (stát, prezident, parlament, vláda, volby) 	<ul style="list-style-type: none"> právní základy státu: typy a formy státu; státní občanství ČR 	
<ul style="list-style-type: none"> rozlišuje nejčastější typy a formy států a na příkladech porovná jejich znaky 	<ul style="list-style-type: none"> vyjmenuje nejčastější typy států a na příkladech porovná jejich znaky 		
<ul style="list-style-type: none"> rozlišuje a porovnává úkoly jednotlivých složek státní moci ČR i jejich orgánů a institucí, uvede příklady institucí a orgánů, které se podílejí na správě obcí, krajů a státu 	<ul style="list-style-type: none"> na příkladech popíše, čím se zabývá obecní (městský) úřad a s jakými problémy se na něj můžeme obracet na příkladu samosprávy popíše základní principy demokratického řízení obce nebo města 	<ul style="list-style-type: none"> státní správa a samospráva: orgány a instituce státní správy a samosprávy, jejich úkoly 	<p>VDO 3: Obec jako základní jednotka samosprávy státu</p> <p>EV 4: Naše obec</p>
<ul style="list-style-type: none"> přiměřeně uplatňuje svá práva včetně práv spotřebitele a respektuje práva a oprávněné zájmy druhých lidí, posoudí význam ochrany lidských práv a svobod, rozumí povinnostem občanů při zajišťování obrany státu 	<ul style="list-style-type: none"> popíše základní práva nezletilých dětí v rodině, vysvětlí základní povinnosti dospělých dětí vůči svým rodičům 	<ul style="list-style-type: none"> zásady lidského soužití: morálka a mravnost, svoboda a vzájemná závislost, pravidla chování; dělba práce a činností, výhody spolupráce lidí 	

ČLOVĚK, STÁT A HOSPODÁŘSTVÍ

<ul style="list-style-type: none">• sestaví jednoduchý rozpočet domácnosti, uvede hlavní příjmy a výdaje, rozliší pravidelné a jednorázové příjmy a výdaje, zváží nezbytnost jednotlivých výdajů v hospodaření domácnosti, objasní princip vyrovnaného, schodkového a přebytkového rozpočtu domácnosti, dodržuje zásady hospodárnosti a vyhýbá se rizikům při hospodaření s penězi	<ul style="list-style-type: none">• na příkladech správně vystihne, z čeho vzniká rodinný rozpočet a jakým způsobem se příjmy rodiny dále přerozdělují (stálé výdaje, úspory) a popíše hospodaření s penězi – osobní (rodinný) rozpočet• vysvětlí, jak mohou kupní možnosti jedince (rodiny) ovlivnit rozhodování o nakládání s osobním (rodinným) rozpočtem	<ul style="list-style-type: none">• hospodaření: rozpočet domácnosti	
--	---	---	--

Očekávané výstupy RVP ZV	Konkrétní školní výstupy	Učivo	mezipředmětové vztahy, průřezová témata
ČLOVĚK VE SPOLEČNOSTI			
<p>Žák:</p> <ul style="list-style-type: none"> zhodnotí a na příkladech doloží význam vzájemné solidarity mezi lidmi, vyjádří své možnosti, jak může v případě potřeby pomáhat lidem v nouzi a jak pomoci v situacích ohrožení a obrany státu 	<p>Žák:</p> <ul style="list-style-type: none"> vysvětlí, jaký význam má pro život společnosti i jednotlivce dodržování společenských norem, vymezení, ve kterých oblastech společenského života se uplatňují; na příkladech zdůvodní příčiny a vysvětlí význam sociální nerovnosti lidí 	<ul style="list-style-type: none"> vztahy mezi lidmi: konflikty v mezilidských vztazích, problémy lidské nesnášenlivosti lidská setkání: přirozené a sociální rozdíly mezi lidmi, rovnost a nerovnost, rovné 	<p>OSV 7</p> <p>OSV 8: Asertivní komunikace, dovednosti, komunikační obrany proti agresi a manipulaci, otevřená a pozitivní komunikace; Pravda, lež a předstírání v komunikaci</p>
	<ul style="list-style-type: none"> popíše, jak může nezletilá osoba pomoci lidem v nouzi 	postavení mužů a žen; lidská solidarita, pomoc lidem v nouzi, potřební lidé ve společnosti	MV 2
<ul style="list-style-type: none"> objasní potřebu tolerance ve společnosti, respektuje kulturní zvláštnosti i odlišné názory, zájmy, způsoby chování a myšlení lidí, zaujímá tolerantní postoje k menšinám 	<ul style="list-style-type: none"> objasní význam dodržování zásad společenského styku a kulturního chování pro svůj vlastní život i život ostatních lidí na příkladech správně rozliší případy asertivní a agresivní mezilidské komunikace uvede příklady zapojení menšin do života společnosti uvede nejdůležitější národnostní menšiny ČR 	<ul style="list-style-type: none"> vztahy mezi lidmi: osobní a neosobní vztahy, mezilidská komunikace; konflikty v mezilidských vztazích, problémy lidské nesnášenlivosti 	<p>OSV 7</p> <p>OSV 8: Asertivní komunikace, dovednosti, komunikační obrany proti agresi a manipulaci, otevřená a pozitivní komunikace; Pravda, lež a předstírání v komunikaci</p> <p>MV 2</p>

Očekávané výstupy RVP ZV	Konkrétní školní výstupy	Učivo	mezipředmětové vztahy, průřezová témata
<ul style="list-style-type: none"> rozlišuje projevy vlastenectví od projevů nacionalismu 	<ul style="list-style-type: none"> rozezná projevy národnostní, náboženské aj. nesnášenlivosti, uvede způsob, jak lze tyto projevy zmírnit, ev. odstranit dovede zaujmout postoj k projevům lidské nesnášenlivosti vyjádří, co rozumíme pojmem vlast a vlastenectví 		<p>MV 3</p> <p>MV 4: Naslouchání druhým, komunikace s příslušníky odlišných sociokulturních skupin, vstřícný postoj k odlišnostem</p> <p>MV 5</p>
<ul style="list-style-type: none"> zhodnotí nabídku kulturních institucí a cíleně z ní vybírá akce, které ho zajímají 	<ul style="list-style-type: none"> charakterizuje základní součásti kultury, vyjádří, jaký mají význam v životě člověka popíše způsoby, jak se může nezletilý jedinec (dospělý člověk) osobně podílet na ochraně kulturních památek a kulturních hodnot 	<ul style="list-style-type: none"> kulturní život: rozmanitost kulturních projevů, kulturní hodnoty, kulturní tradice; kulturní instituce; masová kultura, prostředky masové komunikace, masmédia 	<p>MeV 1: Pěstování kritického přístupu ke zpravodajství a reklame; Rozlišování zábavních prvků ve sdělení od informativních a společensky významných; Hledání rozdílu mezi informativním, zábavním a reklamním sdělením</p> <p>MeV 5: Role médií v každodenním životě jednotlivce, vliv médií na uspořádání dne</p> <p>MeV 2: Rozdíl mezi reklamou a zprávou a mezi „faktickým“ a „fiktivním“ obsahem; Vztah mediálního sdělení a sociální zkušenosti</p>
<ul style="list-style-type: none"> kriticky přistupuje k mediálními informacím, vyjádří svůj postoj k působení propagandy a reklamy na veřejné mínění a chování lidí 	<ul style="list-style-type: none"> objasní možná nebezpečí působení masmédií a masové kultury na člověka, uvede příklady z vlastního života popíše vliv reklamy na člověka a vyjádří svůj názor na reklamu vyloží podstatu reklamních praktik masového prodeje 		

Očekávané výstupy RVP ZV	Konkrétní školní výstupy	Učivo	mezipředmětové vztahy, průřezová témata
<ul style="list-style-type: none"> rozpoznává netolerantní, rasistické, xenofobní a extremistické projevy v chování lidí a zaujímá aktivní postoj proti všem projevům lidské nesnášenlivosti 	<ul style="list-style-type: none"> rozpozná projevy národnostní a jiné nesnášenlivosti a navrhne způsob, jak tyto projevy zmírnit rozezná asertivní a agresivní příklady mezilidské komunikace 	<ul style="list-style-type: none"> vztahy mezi lidmi: konflikty v mezilidských vztazích, problémy lidské nesnášenlivosti 	
ČLOVĚK, STÁT A HOSPODÁŘSTVÍ			
<ul style="list-style-type: none"> rozlišuje a porovnává různé formy vlastnictví, včetně duševního vlastnictví, a způsoby jejich ochrany, uvede příklady 	<ul style="list-style-type: none"> objasní, jaké místo má majetek mezi dalšími životními hodnotami správně rozezná odlišnosti v zacházení s veřejným a soukromým vlastnictvím a ve způsobech jeho využívání objasní potřebu uvádět zdroje informací, dodržovat autorská práva objasní potřebu legalizace softwaru, zvukových kopií apod. vyjmenuje hlavní způsoby a zdroje získávání, popř. ztráty majetku 	<ul style="list-style-type: none"> majetek, vlastnictví: formy vlastnictví; hmotné a duševní vlastnictví, je-jich ochrana; hospodaření s penězi, majetkem a různými formami vlastnictví 	
<ul style="list-style-type: none"> vysvětlí, jakou funkci plní banky a jaké služby občanům nabízejí, vysvětlí význam úroku placeného a přijatého, uvede nejčastější druhy pojištění a navrhne, kdy je využít na příkladech ukáže vhodné využití různých nástrojů hotovostního a bezhotovostního 	<ul style="list-style-type: none"> zjistí příklady bankovních služeb pro občany vysvětlí, jakou funkci plní banky objasní úroky přijaté, placené, uvede příklad rozlišuje nejčastější druhy pojištění 	<ul style="list-style-type: none"> banky a jejich služby – aktivní a pasivní operace, úročení, pojištění, produkty finančního trhu pro investování a pro získávání prostředků, úvěry, splátkový prodej, leasing bezhotovostní a hotovostní platební styk 	

Očekávané výstupy RVP ZV	Konkrétní školní výstupy	Učivo	mezipředmětové vztahy, průřezová témata
placení, uvede příklady použití debetní a kreditní platební karty, vysvětlí jejich omezení	<ul style="list-style-type: none"> vyjmenuje klady a zápory hotovostního a bezhotovostního platebního styku 		
<ul style="list-style-type: none"> sestaví jednoduchý rozpočet domácnosti, uvede hlavní příjmy a výdaje, rozliší pravidelné a jednorázové příjmy a výdaje, zváží nezbytnost jednotlivých výdajů v hospodaření domácnosti, objasní princip vyrovnaného, schodkového a přebytkového rozpočtu domácnosti, dodržuje zásady hospodárnosti a vyhýbá se rizikům při hospodaření s penězi 	<ul style="list-style-type: none"> zhodnotí přínos racionálního hospodaření (s časem, duševním vlastnictvím, penězi, vlastními silami, přírodními zdroji apod.) pro svůj vlastní život a pro život společnosti respektuje zásady hospodárnosti 	<ul style="list-style-type: none"> peníze: funkce a podoby peněz, formy placení, příjmy a výdaje rozvržení času, energie 	
<ul style="list-style-type: none"> na příkladu chování kupujících a prodávajících vyloží podstatu fungování trhu, objasní vliv nabídky a poptávky na tvorbu ceny a její změny, na příkladu ukáže tvorbu ceny jako součet nákladů, zisku a DPH, popíše vliv inflace na hodnotu peněz 	<ul style="list-style-type: none"> vysvětlí, jakou funkci má práce v životě jednotlivce a společnosti, popíše základní funkce a principy dělby práce v rodině a ve společnosti rozlišuje pojmy nabídka a poptávka, na příkladech popíše, jak funguje trh 	<ul style="list-style-type: none"> výroba, obchod, služby: jejich funkce a návaznost principy tržního hospodářství: nabídka, poptávka, trh; podstata fungování trhu 	

ČLOVĚK, STÁT A PRÁVO

<ul style="list-style-type: none"> rozlišuje a porovnává úkoly jednotlivých složek státní moci ČR i jejich orgánů a institucí, uvede příklady institucí a orgánů, které se podílejí na správě obcí, krajů a státu 	<ul style="list-style-type: none"> vysvětlí, jaké důležité funkce a úkoly plní správní a samosprávní orgány vlastními slovy vyjádří, jaký význam mají komunální (místní) volby pro život obce i každého občana 	<ul style="list-style-type: none"> principy demokracie: význam a formy voleb do zastupitelstev 	<p>VDO 4: Principy demokracie</p>
<ul style="list-style-type: none"> vyloží smysl voleb do zastupitelstev v demokratických státech a uvede příklady, jak mohou výsledky voleb ovlivňovat každodenní život občanů 	<ul style="list-style-type: none"> uvede příklady výhod demokratického řízení státu 		
<ul style="list-style-type: none"> přiměřeně uplatňuje svá práva včetně práv spotřebitele a respektuje práva a oprávněné zájmy druhých lidí, posoudí význam ochrany lidských práv a svobod, rozumí povinností občana při zajišťování obrany státu 	<ul style="list-style-type: none"> objasní, jaký význam má zakotvení lidských práv v dokumentech, uvede nejdůležitější dokumenty upravující lidská práva popíše, která základní práva dítěte vymezuje Úmluva o právech dítěte a Ústavní listina práv a svobod, uvede příklady porušování a ohrožování těchto práv pro vlastní život a objasní možné důsledky porušování základních lidských práv a svobod navrhne způsoby, jak se může člověk domáhat svých lidských práv v případě jejich ohrožování nebo porušování (např. i prostřednictvím mezinárodních iniciativ) na příkladech správně rozlišuje přátelství vhodné a nevhodné, rozpozná možné následky nesprávné osobní volby pro vlastní život 	<ul style="list-style-type: none"> zásady lidského soužití: morálka a mravnost, svoboda a vzájemná závislost, pravidla chování; dělba práce a činností, výhody spolupráce lidí lidská práva: základní lidská práva, práva dítěte, jejich ochrana; úprava lidských práv a práv dětí v dokumentech; poškozování lidských práv, šikana, diskriminace obrana státu, povinnosti občanů 	<p>VDO 2: Občan jako odpovědný člen společnosti (jeho práva a povinnosti, schopnost je aktivně uplatňovat, přijímat odpovědnost za své postoje a činy, angažovat se a být zainteresovaný na zájmu celku); Úloha občana v demokratické spol.</p> <p>OSV 7</p> <p>VDO 2: Listina základních práv a svobod, práva a povinnosti občana; Základní principy a hodnoty demokratického politického systému (právo, spravedlnost, diferenciace, různorodost)</p>

MEZINÁRODNÍ VZTAHY, GLOBÁLNÍ SVĚT

<ul style="list-style-type: none"> • uvede některé globální problémy současnosti, vyjádří na ně svůj osobní názor a popíše jejich hlavní příčiny i možné důsledky pro život lidstva 	<ul style="list-style-type: none"> • charakterizuje nejzávažnější planetární problémy současnosti a způsoby jejich řešení (třídění odpadů...) • popíše důsledky lidských zásahů do přírody 	<ul style="list-style-type: none"> • globalizace: projevy, klady a zápory; významné globální problémy včetně válek a terorismu, možnosti jejich řešení • využití denního tisku 	<p>EV 3: Průmysl a životní prostředí</p> <p>EV 4: Nerovnoměrnost života na Zemi</p>
<ul style="list-style-type: none"> • objasní souvislosti globálních a lokálních problémů, uvede příklady možných projevů a způsobů řešení globálních problémů na lokální úrovni – v obci, regionu 	<ul style="list-style-type: none"> • popíše způsoby, jak se může dospělý člověk i nezletilý jedinec osobně podílet na ochraně přírodního a kulturního prostředí svého bydliště (obce, regionu) 		
<ul style="list-style-type: none"> • uvede příklady některých projevů globalizace, porovná jejich klady a zápory 	<ul style="list-style-type: none"> • na příkladech vysvětlí význam společného řešení některých globálních problémů • vyjádří svůj osobní postoj k některému globálnímu problému a porovná jeho klady a zápory • popíše a vysvětlí příčiny a důsledky aspoň dvou globálních problémů 	<ul style="list-style-type: none"> • globalizace: projevy, klady a zápory; významné globální problémy, způsoby jejich řešení 	

Očekávané výstupy RVP ZV	Konkrétní školní výstupy	Učivo	mezipředmětové vztahy, průřezová témata
ČLOVĚK, STÁT A PRÁVO			
<p><u>Žák:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> objasní význam právní úpravy důležitých vztahů – vlastnictví, pracovní poměr, manželství 	<p><u>Žák:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> vysvětlí, za jakých podmínek může člověk uzavřít manželství a které okolnosti jsou důležité pro uznání platnosti manželství objasní, jaký význam má zodpovědný výběr životního partnera pro další život objasní, v čem spočívá podstata právní ochrany manželství a rodičovství, uvede příklady péče státu o mladou rodinu vysvětlí, jaká základní práva mohou rodiče uplatňovat vůči sobě navzájem a jaké základní povinnosti mají vůči svým dětem objasní, jaký význam má mravní a právní ochrana dítěte v případě rozvodu jeho rodičů vyjmenuje instituce rodinného poradenství, vysvětlí, jaké problémy mohou partnerům pomoci řešit vysvětlí rozdíl mezi pěstounskou péčí a osvojením a uvede, jaké právní následky jsou s tím spojeny 	<ul style="list-style-type: none"> právo v každodenním životě: význam právních vztahů; důležité právní vztahy a závazky z nich vyplývající; základní práva spotřebitele, styk s úřady vznik, funkce a zánik manželství, pracovního poměru, vlastnictví 	
<ul style="list-style-type: none"> provádí jednoduché právní úkony a chápe jejich důsledky, uvede příklady některých smluv upravujících občanskoprávní vztahy – 	<ul style="list-style-type: none"> uvede příklady některých smluv správně rozlišuje, k jakému účelu se používají vybrané typy smluv, na příkladech vysvětlí, jaká práva a povinnosti z nich pro občana vyplývají 	<ul style="list-style-type: none"> právo v každodenním životě: význam právních vztahů; důležité právní vztahy a závazky z nich vyplývající; 	

Očekávané výstupy RVP ZV	Konkrétní školní výstupy	Učivo	mezipředmětové vztahy, průřezová témata
<ul style="list-style-type: none"> osobní přeprava; koupě, oprava či pronájem věci 	<ul style="list-style-type: none"> vysvětlí, jaké právní úkony je způsobilý provádět a jaké jsou jejich právní důsledky popíše některé jednoduché právní úkony, které provádí – např. smlouva při kupování věcí apod. 	základní práva spotřebitele; styk s úřady	
<ul style="list-style-type: none"> rozlišuje a porovnává úkoly orgánů právní ochrany občanů, uvede příklady jejich činnosti a spolupráce při postihování trestných činů 	<ul style="list-style-type: none"> rozlišuje typické vlastnosti a charakteristické rysy režimů demokratických a autokratických, uvede jejich příklady 	<ul style="list-style-type: none"> právní základy státu: Ústava ČR; složky státní moci, jejich orgány a instituce, obrana státu principy demokracie: znaky demokratického způsobu rozhodování a řízení státu; politický pluralismus, sociální dialog a jejich význam 	VDO 4
<ul style="list-style-type: none"> diskutuje o příčinách a důsledcích korupčního jednání 	<ul style="list-style-type: none"> vysvětlí, jaký význam má pro život jednotlivců a společnosti právní úprava některých oblastí společenského života objasní, jaké úkoly by měl vůči občanům naplňovat stát, který je postaven na právních základech, vysvětlí význam pojmu právní stát rozlišuje pojmy právní předpis, právní norma a zákon na příkladu vztahu státní správy a samosprávy popíše základní principy a způsoby demokratického řízení státu objasní činnosti zákonodárných, výkonných, správních a soudních orgánů státu uvede, jak se může občan podílet na veřejných záležitostech 	<ul style="list-style-type: none"> právní řád České republiky: význam a funkce právního řádu, orgány právní ochrany občanů, soustava soudů; právní norma, předpis, publikování právních předpisů 	<p>VDO 3: Volební systémy a demokratické volby a politika (parlamentní, krajské a komunální volby); Společenské organizace a hnutí</p> <p>MeV 5: Role médií v každodenním životě jednotlivce, vliv médií na postoje a chování; Role médií v politickém životě (volební kampaně a jejich význam)</p>

Očekávané výstupy RVP ZV	Konkrétní školní výstupy	Učivo	mezipředmětové vztahy, průřezová témata
	<ul style="list-style-type: none"> objasní, jaký význam mají volby v demokratické společnosti, vysvětlí, jak mohou volby ovlivnit tvářnost politického zaměření státu 		
<ul style="list-style-type: none"> rozdlišuje a porovnává úkoly orgánů právní ochrany občanů, uvede příklady jejich činnosti a spolupráce při postihování trestných činů 	<ul style="list-style-type: none"> vysvětlí, jaký význam má pro život společnosti i jednotlivce dodržování právních norem a objasní možné důsledky nedodržování nebo porušování právních norem správně rozlišuje, ve kterých oblastech života se uplatňuje právo občanské, pracovní, rodinné, trestní, správní a ústavní – vzájemně je porovnává vymezí, kdy a za jakých okolností vzniká způsobilost člověka k právním úkonům, popíše, jaká základní práva a povinnosti tím přebírá zjistí, ve kterých právních dokumentech může občan vyhledat důležité informace o občanskoprávních vztazích vysvětlí význam orgánů právní ochrany občanů vyhledá příklady trestných činů narušujících občanské soužití (násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci) a uvede příklady spolupráce při postihování těchto činů 	<ul style="list-style-type: none"> právní řád České republiky: význam a funkce právního řádu, orgány právní ochrany občanů, soustava soudů právní norma, předpis, publikování právních předpisů 	
<ul style="list-style-type: none"> dodržuje právní ustanovení, která se na něj vztahují, a uvědomuje si rizika jejich porušování 	<ul style="list-style-type: none"> zdůvodní příklady protispolečenských jevů, jejich možné příčiny a důsledky uvede příklady nezákonného a manipulativního jednání médií, extremistických skupin, sekt apod. 		

Očekávané výstupy RVP ZV	Konkrétní školní výstupy	Učivo	mezipředmětové vztahy, průřezová témata
<ul style="list-style-type: none"> rozpozná protiprávní jednání, rozliší přestupek a trestný čin, uvede jejich příklady 	<ul style="list-style-type: none"> na příkladech rozpozná rozdíly mezi přestupkem a trestným činem, popíše, jaké možné sankce z nich pro člověka vyplývají objasní význam a úkoly soudů, advokacie a notářství 	<ul style="list-style-type: none"> protiprávní jednání: druhy a postihy protiprávního jednání včetně korupce, trestní postižitelnost; porušování předpisů v silničním provozu, porušování práv k duševnímu vlastnictví 	
ČLOVĚK, STÁT A HOSPODÁŘSTVÍ			
<ul style="list-style-type: none"> uvede a porovná nejobvyklejší způsoby nakládání s volnými finančními prostředky a způsoby krytí deficitu 	<ul style="list-style-type: none"> vede a porovná nejobvyklejší způsoby nakládání s volnými prostředky a způsoby krytí deficitu 	<ul style="list-style-type: none"> hospodaření - úspory, investice, nejobvyklejší druhy půjček, hypoték apod. 	
<ul style="list-style-type: none"> rozlišuje a porovnává úlohu výroby, obchodu a služeb, uvede příklady jejich součinnosti 	<ul style="list-style-type: none"> objasní příklady významných výrobních a nevýrobních odvětví národního hospodářství, rozpozná rozdíly v jejich účelu a funkcích z hlediska významu pro spotřebitele zdůvodní význam zdravotnictví, soudnictví, školství a kultury pro život jednotlivce a společnosti, popíše jejich nejdůležitější funkce 	<ul style="list-style-type: none"> výroba, obchod, služby: jejich funkce a návaznost 	
<ul style="list-style-type: none"> na příkladu chování kupujících a prodávajících vyloží podstatu fungování trhu, objasní vliv nabídky a poptávky na tvorbu ceny a její změny, na příkladu ukáže tvorbu ceny jako součet nákladů, zisku a DPH, popíše vliv inflace na hodnotu peněz 	<ul style="list-style-type: none"> objasní principy tržního hospodářství orientuje se v tvorbě cen objasní vliv inflace 	<ul style="list-style-type: none"> principy tržního hospodářství: nabídka, poptávka, trh; tvorba ceny, inflace, podstata fungování trhu; nejčastější právní formy podnikání 	

Očekávané výstupy RVP ZV	Konkrétní školní výstupy	Učivo	mezipředmětové vztahy, průřezová témata
<ul style="list-style-type: none"> rozlišuje, ze kterých zdrojů pocházejí příjmy státu a do kterých oblastí stát směřuje své výdaje, uvede příklady dávek a příspěvků, které ze státního rozpočtu získávají občané 	<ul style="list-style-type: none"> vysvětlí, jaký význam mají daně z hlediska financování společensky důležitých nevýrobních oblastí národního hospodářství objasní a zdůvodní význam stálé finanční podpory pro činnost institucí, které se zabývají sociální péčí o postižené, nemocné a staré osoby 	<ul style="list-style-type: none"> rozpočet státu: typy rozpočtu a jejich odlišnosti, význam daní, příjmy a výdaje státního rozpočtu 	
MEZINÁRODNÍ VZTAHY, GLOBÁLNÍ SVĚT			
<ul style="list-style-type: none"> popíše vliv začlenění ČR do EU na každodenní život občanů, uvede příklady práv občanů ČR v rámci EU i možných způsobů jejich uplatňování 	<ul style="list-style-type: none"> na příkladu ČR vyloží a zdůvodní podmínky členství v EU, uvede, jaké výhody, ale i nevýhody může toto členství ČR přinést uvede příklad uplatňování svých práv v rámci EU 	<ul style="list-style-type: none"> evropská integrace: podstata, význam, výhody; Evropská unie a ČR 	<p>VMEGS 2: Státní a evropské symboly</p> <p>VMEGS 3: Evropská integrace; Instituce EU a jejich fungování</p>
<ul style="list-style-type: none"> uvede některé významné mezinárodní organizace a společenství, k nimž má vztah ČR, posoudí jejich význam ve světovém dění a popíše výhody spolupráce mezi státy, včetně zajištění obrany státu a účasti v zahraničních misích 	<ul style="list-style-type: none"> objasní význam OSN a NATO při řešení konfliktů a při zajištění bezpečnosti doloží příklady činnosti některých významných mezinárodních společenství (EU, OSN, UNESCO, UNICEF, WHO) 	<ul style="list-style-type: none"> mezinárodní spolupráce: ekonomická, politická a bezpečnostní spolupráce mezi státy, její výhody; významné mezinárodní organizace (Rada Evropy, NATO, OSN...) 	<p>VMEGS 3: Čtyři svobody a jejich dopad na život jedince; Co Evropu spojuje a co ji rozděluje; Mezinárodní organizace</p>
<ul style="list-style-type: none"> uvede příklady mezinárodního terorismu a zaujme vlastní postoj ke způsobům jeho potírání, objasní roli ozbrojených sil ČR při 	<ul style="list-style-type: none"> charakterizuje nejzávažnější planetární problémy současnosti a způsoby jejich řešení objasní význam společného řešení globálních problémů a uvede příklady zapojení ČR do mezinárodních iniciativ 	<ul style="list-style-type: none"> globalizace: významné globální problémy, včetně válek a terorismu, možnosti jejich řešení 	

Očekávané výstupy RVP ZV	Konkrétní školní výstupy	Učivo	mezipředmětové vztahy, průřezová témata
zajištění obrany státu a při řešení krizí nevojenského charakteru	<ul style="list-style-type: none"> • rozezná projevy národnostní, náboženské aj. nesnášenlivosti, navrhne způsoby, jak lze tyto projevy zmírnit, popř. odstranit 		